

DÜNÜ BUGÜNÜ YARINIYLA ERZURUM

*“Erzurum’ da Milleti İstanbul’da Ahaliyi Gördüm”
Prof. Dr. Mehmet KAPLAN*

Erzurum çok uzun tarihsel geçmişi sert iklimi, zengin kültürel yapısı starejik konumu ve isyan ruhlu dağları ile tarih sayfalarında isminden en fazla bahsettiren şehir olma özelliği ile tanınır.

Urartu, Med, Pers, Bizans, Selçuklu, Moğol, İlhanlı, Saltuklu, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Osmanlı gibi çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan serhat şehri Erzurum farklı kültürleri bir arada tutma ve yaşatma olgunluğunu ve hoşgörüsünü gösteren dünyanın ender şehirlerinden biridir. Fırat nehrinin yukarı havzasında geniş bir ovanın kenarında sırtını Palandökenlere yaslamış bu güzide şehir önemi itibarı ile istilalara, yağmalara, göçlere, ihanetlere, soykırımlara çokça uğramasına rağmen bu kaoslardan başı dik bir şekilde başarılı olarak kurtulmasını bilmiştir. Bu özelliği münasebetiyle Erzurum barışın, özgürlüğün mücadelenin azmin ve hürriyetin sembolü olmuştur. Kar, buz, soğuk, tipi ve Palandöken gibi kavramlar Erzurum’ u hatırlatan önemli özelliklerdendir.

1645-1647 yıllarında Erzurum’ da kalan Evliya Çelebi seyahatnamesinde bizlere bir darb-ı meselle bu kavramları şu şekilde anlatıyor.

“ bir dervişe nerden gelirsin ? ” derler

Berf (Kar) rahmetinden gelirim der.
Ol ne diyardır derler
sovuktan “Ere zülüm” olan Erzurum’ dur der.
Anda yaz olduğunda rast geldiniz mi ? Derler derviş eydur

“Vallahi On bir ay yigirmi tokuz gün kaldım cümle halkı yaz gelir derler ama görmedim” der.

Son yıllarda ekonomik sıkıntılarla oldukça zor günler yaşayan Erzurum aşkın gücün kendisine bahsetmiş olduğu bu karlı coğrafyasını 16 Ocak 2007 yılında İtalya’nın Torino kentinde kazandığı 2011 Üniversiteler arası kış oyunları ile kârlı bir hale getirmenin haklı zaferini yaşamaktadır. Erzurum bu başarısı ile Palandöken’i dünyaya açarak, kış turizminde iddialı bir konuma gelmiştir.

Dadaşlık kavramı Erzurum ile özdeşleşmiş müstesna bir kişilik olarak bilinir.

1071’ de Anadolu kapılarının Sultan Alparslan tarafından açılmasından sonra Erzurum Türk- İslam şehri olarak şereflenmiş sinesinde yetiştirdiği dadaşları ile dadaşlar diyarı olarak anılır.

Dadaş Türk Coğrafyasında bilinen ve sık kullanılan bir tabirdir. Dadaş büyük erkek kardeşi ifade ettiği gibi bir hitap tarzı olarak kullanılmaktadır. Kısa Türk- İslam kültürünün harmanladığı dadaş numune-i misal bir Erzurum'dur. Dadaşlık tabirini geniş bir şekilde ele aldığımızda dadaşlığın daha net bir şekilde anlaşılabilceğini söyleyebiliriz, şöyle ki; dadaş elinden ve dilinden emin olunan, kendi nefsi için arzu etmediğini başkaları içinde istemeyen, hürriyet ve istiklal aşığı, sevene yunus, zalime yavuz olan, tevazu sahibi, çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmanın çabası içerisindeki, iyi bir evlat mükemmel anne ve baba olmaya gayret gösteren, helal rızık peşinde koşan, namus iffet ve fazilet sahibi, yiğit, kahraman, edepli, erdemli, isyan ruhlu bir risk adamıdır. Tarih sayfalarında silinmez izler bırakan ünlü şahsiyetler içerisinde oldukça fazla sayıda dadaşın bulunduğu bir gerçektir.

Erzurum sanat, siyaset, din, askerlik v.s. gibi konularda kubbede hoş bir seda bırakan mümtaz kişilerinin çokluğu ile' de meşhurdur.

1919 yılında Erzurum hemşeriliğini kabulü ile dadaşlık elbisesini giyen ve son Osmanlı meclisinde Erzurum milletvekili olan Dünya tarihine ismini altın harflerle yazdıran Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK Erzurum'un, dadaşın ve Türk insanının haklı gururu olmuştur.

Hürriyet ve bağımsızlık aşığı olan dadaşı 93 harbi denilen 1877-1878 Osmanlı Rus savaşında kızları, gelinleri, oğulları dedeleri ve nineleri ile aziziye tabyalarında düşmanla boğaz boğaza yaptıkları şanlı mücadeledede görebilirsiniz. Erzurum tarihte Milli Kahramanı kadın olan (Nenehatun) tek şehir olmanın Evrensel özelliğini taşımaktadır. Kara Fatma, Name Hatun, Topal Gülizar kadın dadaşların kahramanlıklarını ölümsüz kılmışlardır.

Ulusal kurtuluş savaşında 330 kişilik müfrezesiyle cepheden cepheye koşan devletin kendisine bağladığı maaşı Kızılıya bağışlayan daha sonra Fakru zaruret içerisinde bir hayat sürüp bugün mezarı bile ol-

mayan dadaş üsteğmen kara Fatma efsanesini kim unutabilir. Erzurum'un zengin kültürel mirasından beslenerek isimlerinden bahsettiren aykırı ve çılgın dadaşlar listesinde hatıramızda kalan hemşerilerimizden bazı isimleri şöyle sıralayabiliriz.

İbrahim Hakkı Hz. (Marifatname)
"seyretti hava üzre geçer Taht-ı Süleyman
ol saltanatın yeller eser şimdi yerinde" sözlerinin sahibi Ziya Paşa- Şair ve devlet adamı
"tuti-i mucize-guyem ne desem laf değil
Cerh ile söylesemem ayinesi saf değil
Ehl-i dildir diyemem sinesi saf olmayana
Ehl-i dil birbirini bilmemek insaf değil" dizeleriyle tanıdığımız Divan şairi Nefi

Dedim Erzurum nedir? Dedi ilimdir
Dedim gidermisin dedi yolumdur
Dedim Emrah nedir dedi kulumdur
Dedim sartarmısın söyledi yok yok.. diyen mezarı gurbette kalan Aşık Erzurum' lu Emrah

Türk aşık geleneği içerisinde önemli yerleri olan Aşık Summani ve Aşık Reyhani

Org.Gen. Cemal Gürsel (Reisi Cumhur), Org. Gen. Semih Sancar, Memduh Toğmaç (Genel Kurmay Başkanları)

Musa Kazım (Şeylülislam), Ömer Nasuhi Bilmen ve M. Nuri Yılmaz (Diyanet İşleri Başkanları)

Kazım Yurdalan, (Asker, Belediye Başkanı), Şükrü Paşa (Edirne Kahramanı), Nafiz Kotan kurtuluş savaşında Kuvay-i Milliye'ye 4 (dört) uçak alıp 2 (iki) uçak parası veren çılgın dadaş mezarı bile yok.

Prof. Dr. Nusret KARASU (Eski Sağlık Bakanı Verem Savaşın Kurucusu),

Keman-i Haydar Telhüner, İbrahim Erkal, Arif Sağ, (Sanatçılar)

Kemalettin Kamu (Şair)

Fetullah Gülen, Cemalettin Kaplan (Kara ses)

Mehmet Kırkinci , Naim Hoca (Gölleroğlu)

Deniz Gezmiş, Haluk Kırcı, Eşber Yağmurdereli, Bedri Yağan, Sadun Aren gibi uç fraksiyon şahsiyetleri,

Erol Taş, Eşref Kolçak, (Sinema Sanatçıları)
Hasan Pulur (Gazeteci)
Hüseyin Avni Ulaş (mebus)

Prof Dr. Nurettin Topçu, Prof. Dr. Ziyauddin Fahri Fındıkoğlu, Prof Dr. Mumtaz Turhan (Türkiye'nin en ünlü üç sosyologu)

Prof Dr. Üstün Dökmen (Psikolog)

Bu listeyi uzatmak mümkün görüldüğü gibi bu tablo Erzurum'un ve Erzurumlunun önemini anlatmağa yeter sanırım.

1919-1918 yılları Erzurum'un en karanlık ve acı dolu günleri olmuştur. Bu tarihlerde Erzurumlu ekmeğini paylaştığı Hac yolculuğuna çıkarken evinin anahtarlarını teslim ettiği Teba-ı sadıka dediği Ermeniler tarafından alçakça bir soykırıma uğramıştır.

89 yıl önce 52000 insanını katliama kurban veren Erzurum bu vahşet karşısındaki acılarını sabır, metanet ve sağduyu ile dindirmesini bilmiştir. Toplu mezarlarımızın bulunduğu (Alaca, Cinis, Yanıkdere vs.) yerlere gittiğimizde sanki toprağın altından "Hepimiz insandık" seslerinin geldiğini hissedersiniz.

Milli Kurtuluş Savaşımızda Atatürk' ü bağına basan dadaşlar 23 Temmuz 1919' deki Erzurum kongresi ile dünyaya isimlerini duyurmuş bu münasebetle Erzurum milli mücadele meşalesinin yakıldığı ilk şehir olmanın şerefini kazanmıştır.

Geçmiş dönemler de stratejik önemi ve tarihi İpekyolu üzerinde bulunması nedeniyle Erzurum Ahmet Hamdi Tanpınar'ın " Beş Şehir" isimli kitabında da bahsedildiği gibi Anadolu' nun en gelişmiş ve müreffeh şehirlerinden biriydi. Son yıllarda olumsuz göçlerle ve yanlış politikalarla irtifa kaybeden Erzurum bugün gelişme ve kalkınmadaki iller sıralamasında bulunduğu 69 basamağın sarsıntısını yaşamaktadır. Bu olumsuz tabloyu yakın zamanda aramızda ayrılan Aşık Reyhani şu mısralarıyla anlatıyor.

Bu dağda yolcu ermez menzile
Bu dağın derdi çok hergünü çile
Güz gelince kuşlar gider sahile
Vefalı bir karga öter bu dağda

Üstelik kalkmıyor bu dağların hiç karı
Senede bir aydır bütün baharı
Çok zengindir bu dağların tüccarı
Sabır alır şükür satar bu dağda

Rüzgarlardır habercisi postası
Ağlamaktır türkü ile bestesi
Eksik olmaz bu dağların hastası
Bir limon kırk cana değer bu dağda

Mebus bey gelmezki budağı gezek
Bu manalı dağın sırrını çözek
İki hisli taşla birde yaş tezek
Ne yanar ne söner tüter bu dağda

Nedense kalmıyor bu dağlar karsız
Ovasında binaları var imarsız
Nefi sürgün oldu Emrah mezarsız
Bir gün Reyhani de iter bu dağda

Bu olumsuz tablonun farkında olan Erzurum yeni geliştirdiği kalkınma stratejileri ile yakın zamanda Dünyanın en önemli şehirlerinden biri olmaya adaydır. 2011 Üniyersiade oyunlarını bir milat olarak kabul eden Erzurumlu savaş meydanlarında kazandığı zaferi artık ekonomik alanlarda da kazanmayı hedeflemiştir. Kış turizmi, termal turizm, organik tarım, modern hayvancılık, mikroteknoloji, eğitim ve ticaret Erzurum'un kalkınmadaki hedefleri arasındadır.

Türkiye'nin en eski ve köklü üniveritesi olan Atatürk Üniversitesi bilim dünyasında Erzurum'un en büyük avantajı ve gururudur.

Doğunun Çanakkale'si Gelibolusu olan 90.000 mehmedimizin şehit düştüğü Allahü Ekber dağları

nın Erzurum'un sınırları içerisinde bulunması şehre farklı bir misyon yüklemiştir.

Erzurum - Kars - Tiflis - Bakü demiryolunun yakın zamanda açılacak olması ile Erzurum Avrasya'nın başkenti olma yönünde çok büyük bir avantaj elde etmiş olacaktır. Erzurum havaalanının Uluslar arası havalimanı statüsüne kavuşturulması Erzurum'un dünyaya açılması konusunda oldukça büyük bir önem arz etmektedir. Erzurum kış mevsiminin tüm güzelliklerini görmek yaz mevsiminde olağan üstü yayla havasını teneffüs etmek, kekik kokulu dağlarında özgürce dolaşmak, tarihi yaşamak isteyenler için Anadolu'nun en müstesna şehirlerinden biridir.

Erzurum geçmişi bugünü ve geleceği ile Anadolu'nun kalbinin attığı şehir olma özelliğini sonsuza dek yaşatacaktır.

Değerli meslektaşlarım hemşerisi olmaktan çok büyük gurur duyduğum bu mübarek şehri satırlara yeteri kadar sığdıramamanın bilinci içerisinde hepimize Palandökenin sırtındaki karlar gibi tertemiz ve en içten duygularıyla veda ederken sizleri Erzurum'u türkülerinden tanıyım diyen ÜNLÜ ŞAİRİMİZ Nazım Hikmet'in bir şiiri ile baş başa bırakır hepimize sağlık ve esenlikler dilerim.

Erzurum'un kışı zordur, balam
Tandırında tezek yakar Erzurum
Buz tutar yiğitlerin bıyığı
Ve geceyin karlı ovada
Kaskatı katılmış, donmuş görürsün karanlığı
Erzurum'da kavaklar, balam
Erzurum'da kavaklar tane tane
Kavaklarda tane tane yapraklar
Ve terden ve toz dumandan ve sinekten geçilmez
Erzurum'da yaz gelip de bastıymıydı sıcaklar
Erzurum'un düzdür toprakdır damı
Erzurum güzelleri giyer balam
İncecik ak yünden ehramı
Yürek boynun büker balam
Erzurum türkölere
Halim Selimdir Erzurum'un adamı
Ve lakin gözü dönmesin bir kere
Erzurum'da ondört gün sürdü kongre
Orda mazlum milletlerden bahsedildi
Bütün mazlum milletlerden
Ve emperyalizme karşı dövüşlerinden onların....

Ecz. Erdal GÜZEL
ERVAK BAŞKANI